

Pregledni članak
UDK 32:316(050)(497.5)
050:32(497.5)
303.446(050)(497.5)
Primljeno: 12. studenog 2013.

Politička sociologija u politološkim časopisima u Hrvatskoj

MARKO KOVAČIĆ

Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Sveučilište u Ljubljani

Sažetak

Autor u članku daje prikaz političke sociologije kao (pod)discipline suvremene političke znanosti, s posebnim osvrtom na Hrvatsku. Rad se sastoji od tri dijela. U prvome autor predstavlja predmet, metodu i razvoj suvremene političke sociologije, stavljajući poseban naglasak na eklektičnu prirodu (pod)discipline. Drugi dio rada posvećen je bibliometrijskoj analizi triju časopisa relevantnih za politologiju: *Politička misao*, *Anali Hrvatskog politološkog društva* i *Suvremene teme* s obzirom na predmet političke sociologije. Rezultati analize pokazuju iznimno mali broj radova iz područja političke sociologije u sva tri časopisa, kao i neravnomjernu zastupljenost tema unutar predmeta političke sociologije. U trećem dijelu rada kompariraju se hrvatska iskustva na području političke sociologije s inozemnim trendovima te (pod)discipline. Autor zaključuje da je hrvatska politička sociologija podrazvijena te da tematski ne slijedi trendove suvremenih inozemnih političkih sociologija.

Gljučne riječi: politička sociologija, politologija, *Politička misao*, *Anali Hrvatskog politološkog društva*, *Suvremene teme*

1. Uvod

Pitanja o stanju pojedine discipline unutar društvenih znanosti znaju često pasti u drugi plan istraživanja.¹ Samim time šira javnost, ali i uži krug znanstvenika koji djeluju u okviru konkretne discipline ostaju uskraćeni za kritički osvrt i mogućnost deliberacije o identitetu, predmetu i metodama istraživanja. S druge strane, diferencijacija pojmova država i društvo u političku je znanost unijela nove grane istraži-

¹ Zahvaljujem gospođi Ireni Frigo-Haltrich, voditeljici knjižnice na Fakultetu političkih znanosti, na velikoj pomoći pri prikupljanju svih brojeva časopisa *Politička misao*.

vanya te dodatno zakomplicirala pojam “političkoga”. Odnosom tih dvaju entiteta bavi se područje između političke znanosti i sociologije – politička sociologija. Na sljedećih nekoliko stranica donosimo kratak pregled stanja te (pod)discipline s kritičkim osvrtom na njezinu ontologiju, epistemologiju i metodologiju.

Tijekom povijesti politička sociologija nazivana je različitim imenima i opisivana na mnogo načina. Primjerice Sartori (1969) govori o “interdisciplinarnom hibridu”, Kumar (2001) opisuje ju kao produkt kritičizma suvremenih političkih teorija, Marger (1981) *de facto* je izjednačuje s kratologijom, Duverger (2001) s političkom znanostu, Touraine (1981) svodi je na proučavanje društvenih pokreta, Mills (1981) na izučavanje elita, dok suvremeni autori stavljaju naglasak i na primjerice političko ponašanje, analizu konflikata i nasilja te na društvene promjene i razvoj općenito (Jain, 2001). Preliminarno možemo zaključiti da je politička sociologija raznorodna i složena u svojoj biti.

Već iz samoga uvodnog paragrafa zamjetna je inherentna eklektičnost područja koje nazivamo političkom sociologijom. O predmetu političke sociologije mnogo je toga napisano (Janoski, Alford, Hicks, Schwartz, 2005), no malo je zaključeno o prirodi te discipline, drugim riječima, identitet te (pod)discipline nedovoljno je osvijestjen te stoga mnogima nepoznat. Ovaj članak nema pretenziju ponuditi jednoznačnu definiciju političke sociologije ni nabrojiti sve teme kojima se ona bavi. Njegova je intencija kontekstualizirati političku sociologiju unutar hrvatske političke znanosti, pokazati njezin položaj, analizirati stanje i komparirati je sa suvremenim trendovima političke sociologije.

Rad slijedi trodijelnu logiku. U prvom dijelu poblizje se opisuju predmet, metode i nastanak političke sociologije. Skicirajući glavne pristupe unutar političke sociologije, objašnjava se njezina važnost za proučavanje političkih fenomena u okviru suvremene političke znanosti. Drugi, empirijski dio članka, odnosi se na stanje političke sociologije u Hrvatskoj. Analiza relevantne literature dopunjena je intervjuima sa samopercipiranim političkim sociolozima u Hrvatskoj te je napravljena cjelovita deskriptivna bibliometrijska analiza časopisa politološke provenijencije: *Politička misao* (1964.-2013.), *Anali Hrvatskog politološkog društva* (2004.-2012.) i *Suvremene teme* (2008.-2012.) s obzirom na predmet političke sociologije. Treći dio rada stavlja dobivene rezultate analize u kontekst, komparirajući “hrvatsku” političku sociologiju s nekim inozemnim primjerima.

2. Pregled discipline: od Karla Marxa do Donatelle della Porta u nekoliko odlomaka

Politička sociologija mlada je (pod)disciplina koja se uglavnom opisuje kao disciplina koja povezuje društvo i državu. Iako Vukašin Pavlović, interpretirajući Ljubomira Tadića, ističe kako su se povijesne pretpostavke za razvoj političke sociologije

stvorile iza Francuske revolucije koja je dovršila raspadanje tradicionalnog političkog društva na državnu i privatnu sferu (Pavlović, 2008), ona se afirmirala tek sredinom 20. stoljeća s djelima Maxa Webera. Premda se Weber smatra “ocem političke sociologije”, pogrešno bi bilo reći da je politička sociologija nastala s njim. Tom Bottomore (1993) drži da su Marx sa svojim tezama o ekonomskoj i političkoj moći utemeljenoj na materijalnoj bazi, odnosno Tocqueville s analizom međudruštva i politike u Americi utemeljitelji političke sociologije.

Vjerojatno najutjecajniju analizu političke sociologije ponudio je Giovanni Sartori, koji u tekstu *From the Sociology of Politics to Political Sociology* iz 1969. diferencira političku sociologiju od sociologije politike, gradeći argumentaciju na kritici Duvergerove tvrdnje da je politička sociologija sinonim za politologiju.² Sartori tvrdi da je sociologija politike dio sociologije te da su u njezinu okviru nezavisne varijable socijalne strukture, dok političku sociologiju opisuje kao “interdisciplinarni hibrid koji koristi i sociološke i politološke aspekte” (Sartori, 1969: 200). Politička sociologija tako koristi političke strukture kao nezavisne varijable, čime objašnjava utjecaj političkih institucija na društvo u cjelini. Iz toga je razvidno da se politička sociologija bavi odnosom države i društva te utjecajem jednog entiteta na drugi. S tim u vezi, nezaobilazno je proučavanje moći. Već spomenuti Bottomore smatra da je politička sociologija usmjerena na “pitanje moći u društvenom kontekstu” (1993: 7) te na njezinu alokaciju i položaj u globalnom društvu. Na tu se argumentaciju nadovezuje i američki znanstvenik Martin Marger, koji u svom djelu *Elites and Mases: An Introduction to Political Sociology* (1981) definiira političku sociologiju kao akademsku disciplinu koja ima sociološki pristup moći i politici.

Upravo je s moći povezano i stajalište da je bit političke sociologije proučavanje različitih vrsta konflikata. Coser (1967) smatra da se ti konflikti uglavnom događaju oko moći, dok Duverger (2001) veći naglasak stavlja na klasne sukobe. Istraživači poput Mosce, Michelsa, Pareta ili Millsa elaboriraju argument o moći i prezentiraju elite kao ishodište političke dinamike, a samim time i područja proučavanja političke sociologije. Ta razmišljanja komplementarna su razmišljanjima znanstvenika koji političku sociologiju vide kao način proučavanja društvenih po-

² “Po Duvergeru postoje dva pojma političke sociologije – 1. politička sociologija kao znanost o državi i 2. politička sociologija kao znanost o vlasti. On zastupa ovu drugu koncepciju, smatrajući da je politička sociologija znanost o vlasti, upravljanju, autoritetu i zapovijedanju u svim ljudskim društvima, a ne samo u nacionalnom društvu. Zato on prvo izlaže prirodne okvire politike – zemljopisne i demografske, te njezine društvene okvire – tehnologiju, institucije, kulture, zatim prelazi na čimbenike političkog antagonizma – individualne i kolektivne, te napokon analizira oblike antagonizma i integracije društva. U zadnjem, posebnom dijelu analizira političke stranke i grupe za pritisak” (Ravlić, 2008).

kreta. Među njima se ističe Touraine koji je, inspiriran novim društvenim pokretima 60-ih godina, zapisao da je politička sociologija zapravo sociologija društvenih pokreta, tj. način na koji se različite grupe bore da bi dobile više moći u društvu (1981). Pedesetih godina dvadesetog stoljeća, posebice u SAD-u, politička sociologija, pod utjecajem biheviorističke revolucije, u fokus stavlja političko ponašanje ili, kako tvrdi Kumar (2001), “nepolitičku politiku”. U okviru te tradicije naglasak se stavlja na kvantitativnu metodologiju, a predmet proučavanja postaje birač, političke stranke i izbori (Pavlović, 2008: 6).

Suvremena politička sociologija baštini gotovo sve predstavljene tradicije. Njezini predstavnici poput McAdama, Putnama, Donatelle della Porta i Tarrova povezuju ekonomske, socijalne i kulturne resurse aktivista, kreatora javnih politika, eksperata i ostalih građana te njihovih stavova prema političkoj dimenziji socijalne sfere. Tako predmet današnje političke sociologije obuhvaća različita lica moći i dominaciju u društvu i političkoj areni, a posebna se pažnja posvećuje problemu “međunarodnog”, tj. istraživanju međunarodne dimenzije odnosa društava i subjekata međunarodnih političkih odnosa.³ Međunarodna politička sociologija u velikoj se mjeri tradicionalno oslanja na političku teoriju, ali i na međunarodne odnose. Teme uključuju proučavanje granica (posebno mentalnih) u globalnom svijetu, mobilnost pojedinaca i grupa, sekularizaciju, odnos sekuritizacije prema državi i društvu, oblikovanje lokalnih, nacionalnih i međunarodnih identiteta te njihov odnos prema političkom jedinstvu, kao i ostale teme u kojima se ogledaju države/supranacionalne tvorevine i društva.

Interdisciplinarnost i pluralizam možda su najvidljiviji u metodologiji u kojoj su podjednako zastupljene i kvantitativne i kvalitativne metode. Kao tehnike prikupljanja podataka koriste se intervjui, fokus grupe, analiza dokumenta, spontane interakcije, direktna opažanja, sofisticirane statističke tehnike, a u posljednje vrijeme i eksperimenti. Isto tako, široku primjenu u političkoj sociologiji pronašla je i teorija mreža (Oliver i Myers, 2003) s obzirom na svoju mogućnost da slikovito ilustrira i analizira politički aktivizam, da mapira strukture terorističkih organizacija, odnosno da objasni povezanost između varijabli relevantnih za političku sociologiju. Politički sociolozi refleksivno se koriste navedenim metodama želeći objasniti političko djelovanje njegovim uokvirivanjem u vidu međuodnosa pojedinca i politički motiviranog društva. Samim time njihov se interes usmjerava prema deskripciji i predviđanju društvene promjene i razvoja.

Dosad smo spomenuli širok dijapazon tema koje pokriva politička sociologija te istaknuli pluralizam u metodologiji karakterističan za političku sociologiju. S obzirom na to nije čudno što se politička sociologija primjenjuje za analizu različitih

³ Više o ovome vidi primjerice u: Bigo i Walter, 2007. ili Bilgin, 2009.

fenomena. Tako primjerice Guiraudon (2003) piše o imigraciji kombinirajući političku sociologiju i javne politike, Berezin (2002) naslovljava svoj članak *Secure states: Towards a political sociology of emotions*, izdaju se knjige o političkoj sociologiji znanosti (Frickel i Moore, 2006), Sheptycki (2007) piše o kriminologiji i političkoj sociologiji, a može se pronaći čak i veza između automobilske industrije i političke sociologije (Wickham i Battaglini, 2001). Iz tih, ali i mnogih drugih nespomenutih primjera vidljivo je da politička sociologija nije samo (pod)disciplina političke znanosti, već da se neki autori njome koriste kao pristupom koji obuhvaća svaki međuodnos i međusobni utjecaj države i društva.

S jedne strane to je pozitivno jer akademska zajednica prepoznaje političku sociologiju kao fokalno mjesto interakcije države i društva, čime se daje legitimitet toj disciplini, a posredno i doprinosi njezinoj afirmaciji. S druge strane gubi se usmjerenost i analitičnost. Frivolnom upotrebom izraza “politička sociologija” autori zanemaruju činjenicu da je to (pod)disciplina koja ima svoje zakonitosti, pristupe i metodologiju. Politička sociologija tako postaje termin unutar kojeg ili pored kojeg se može svrstati gotovo sve, bez kritičke perspektive, čime se gubi znanstvena supstancija područja. Stoga se postavlja pitanje treba li ulagati napor da politička sociologija bude “neovisna” ili ju je dovoljno derogirati na razinu pristupa.

S obzirom na svoj predmet politička sociologija komplementarna je (ili čak istovjetna) svim granama političke znanosti. Ranije je spomenut pristup suvremene političke sociologije koji naglašava usmjerenost na međunarodne fenomene. Proučavanje na koji način države i druge supranacionalne jedinice utječu na nacionalno i nadnacionalno društvo, odnosno kako se mijenja odnos društva i entiteta međunarodnih političkih odnosa, sasvim logično može biti i dio međunarodnih odnosa. Realistička perspektiva međunarodnih odnosa izgubila je apsolutni primat, te se u međunarodnoj politici naglasak sve više stavlja i na druge subjekte. Upravo ti drugi subjekti, kao što su organizacije ili globalno civilno društvo, predmet su proučavanja političke sociologije.

Politička se sociologija vrlo često preklapa s predmetom komparativne politike pa tako Lipset, Lijphart ili Putnam spadaju u renomirane autore i komparativne politike i političke sociologije. Proučavanje obrazaca demokracije ili jednostavno usporedba različitih vidova političke kulture zajednički su objema (pod)disciplinama. U Landmanovoj i Robinsonovoj knjizi *The SAGE Handbook of Comparative Politics* (2009) naglašava se da je linija između tih dviju (pod)disciplina izrazito tanka, gotovo zanemariva, a da se ista i smanjila afirmacijom komparativne političke sociologije. Politička sociologija s komparativnom politikom vrlo često dijeli i metodologiju, počevši od studije slučaja preko binarnih studija pa sve do rigoroznih statističkih modela s ciljem otkrivanja obrazaca i donošenja zaključaka o međuodnosu socijetalnog i državnog.

Politička se sociologija u posljednje vrijeme često povezuje i s javnim politikama. Proučavanje politika migracije, obrazovne ili znanstvene politike od interesa je i političkim sociolozima i znanstvenicima koji se bave javnim politikama. S obzirom na to da je moć jedan od najviše proučavanih fenomena javnih politika, ali i političke sociologije, nije teško uvidjeti sličnost (pod)disciplina. Suvremeni pristupi poput javnog upravljanja (ili vladavinstva) pretpostavljaju proučavanje interakcije državnih i nedržavnih aktera (Kustec Lipicer, 2006) u donošenju politika, čime se javne politike opasno približavaju političkoj sociologiji.

Posljednje slično područje je politička teorija. Politička teorija, kao dio politologije koji se bavi proučavanjem koncepata i principa koje ljudi primjenjuju pri opisivanju, objašnjavanju i evaluiranju političkih institucija i događanja, tematski je možda najbližnja političkoj sociologiji od svih navedenih (pod)disciplina. Obrasci demokracije, političke ideologije, suvremene debate o slobodi i sigurnosti samo su neka područja koja su predmet i političke sociologije i političke teorije.⁴

S obzirom na sve to postavlja se pitanje je li nam politička sociologija, kao posebna (pod)disciplina, uopće potrebna ako ostala područja političke znanosti već pokrivaju predmet i metode kojima se ona služi? Ima li i koje su prednosti autonomije političke sociologije?

Premda se o pojmu političkoga govori još od starih Grka, politička znanost kao disciplina nema dugu povijest. Krajem 19. stoljeća u Sjedinjenim Američkim Državama počinje ustrojavanje prema disciplinama, a na europskom kontinentu politička znanost zamah počinje dobivati nakon Drugog svjetskog rata (Berndtson, 2009), kada se pod utjecajem političke dinamike u Europi ubrzano razvija, a politička sociologija postaje jedna od njezinih općeprihvaćenih (pod)disciplina. Razlog je tome potreba da se proučavanje elita, redistribucije moći i novih društvenih pokreta usustavi, naglasi i stavi u okvir znanstvenog proučavanja društveno-političkih fenomena. Politička znanost danas s jedne je strane rascjepkana i njezine teme pokrivaju različite aspekte, no s druge strane primjetna je tendencija kombiniranja pristupa i metoda drugih disciplina. Upravo u tome leži prijetnja gubitka identiteta i jasne usmjerenosti politologije. Politička sociologija, kao dio političke znanosti, slijedi tu logiku.

U kontekstu gore navedenoga, politička sociologija bitna je iz dva razloga.

Prvi je razlog činjenica da postojanje iste oštiri i elaborira kategorijalni aparat dinamike država-društvo. Ako se složimo da je međuodnos države i društva, a time

⁴ Ovo potkrepljuju i nalazi analize časopisa u sljedećem poglavlju, gdje je najteže bilo diferencirati koji bi članak išao u političku teoriju, a koji u političku sociologiju. Podudarnost u ove dvije discipline posebno je vidljiva među politolozima starije generacije, koji su često u uvodnim poglavljima (implicitno ili eksplicitno) isticali da rad pripada području političke teorije, no da koriste uzuse političke sociologije i pri analizi konkretnog fenomena i pri odabiru teme.

i fenomeni moći, elite, pokreta, bitan i podložan promjeni, složit ćemo se također da treba imati (pod)disciplinu koja će na znanstveno sofisticiran način pratiti promjene u tom području te ih kritički evaluirati. Time se dobiva jasniji uvid u zbilju političkoga jer postoje logične pretpostavke za stvaranje koherentnog sustava znanja podložnog validaciji i komparaciji. Drugim riječima, premda politička sociologija dijeli predmet proučavanja s drugim (pod)disciplinama političke znanosti, njezina je važnost u tome što naglašava komponentu utjecaja i odnosa. Znanstvena istraživanja koja počivaju na političkoj sociologiji apostrofiraju relevantnost mnogo dubljeg uvida u dihotomiju država-društvo i njihov međusobni utjecaj nego što je to slučaj s istraživanjima u drugim (pod)disciplinama.

Drugi je razlog važnosti autonomne političke sociologije to što nas logika istraživanja te (pod)discipline podsjeća na krucijalnost dugoročne perspektive. Postoji bojazan da politolozi, koji su uglavnom usmjereni na formalne političke institucije, zanemaruju aspekt utjecaja tih institucija na društvo i društvenu strukturu. Politički sociolozi opisuju, preispituju i analiziraju kako se društvo mijenja pod političkim institucijama kao nezavisnim varijablama. Time i politologija dobiva na praktičnosti i primjenjivosti čije postojanje neki osporavaju.

Akademski, politička sociologija nije unificirana. Ona se izvodi na odsjecima za politologiju i sociologiju, uglavnom kombinirajući pristupe i sociologije politike i političke sociologije. Zbog eklektičnosti, te samim time nedovoljne definiranosti (pod)discipline njezin se predmet rastače na komparativnu politiku, političku teoriju, međunarodne odnose ili čak javne politike. To je među ostalim bio razlog zašto je *European Consortium for Political Research* 2010. godine ustanovio *Standing Group on Political Sociology*, s ciljem promicanja pristupa političke sociologije unutar političke znanosti. Težnja za prepoznatljivošću područja vidljiva je i u godišnjim nagradama za političku sociologiju koje daje *American Sociological Association*, *Linz-Rokkanovoj* nagradi za političku sociologiju koju dodjeljuje *European University Institute* te nagradi *Mattei Dogan* za europsku političku sociologiju koju dodjeljuje *European Consortium for Political Research*.

3. Empirijski dio: nacrt istraživanja, rezultati i rasprava o političkoj sociologiji u Hrvatskoj

S obzirom na gore navedeno postavljaju se pitanja: Kakva je situacija u Hrvatskoj? Koliko je politička sociologija razvijena, koje se teme obrađuju i koje tradicije prevladavaju? Iz tog je razloga, za potrebe ovog rada, napravljena parcijalna bibliometrijska analiza s obzirom na predmet "politička sociologija". Metoda kojom smo se koristili jest primijenjeno deskriptivno bibliometrijsko istraživanje (Stevens, 1953), s fokusom na broj radova, instituciju iz koje dolazi autor te vrstu rada. Uzorak, pregledan *de visu*, čini cjelovita bibliografija svih brojeva triju najrelevantnijih časopi-

sa za polje politologije:⁵ *Politička misao* (1962.-2013.),⁶ *Anali Hrvatskog politološkog društva* (2008.-2012.) i *Suvremene teme* (2008.-2012.).

S obzirom na specifičnost discipline te problematično definiranje same političke sociologije, izazov je bio operacionalizirati kriterij odabira radova. Pritom smo se vodili dvjema odrednicama: prvo, analiziran je naslov članka s obzirom na riječi: *moć, pokret, elita, konflikt, ideologija, interes, (politička) kultura, protest, intelektualci* i, drugo, u člancima kojima je tema odnos društvo-država određene su zavisne i nezavisne varijable na temelju Sartorijeve kriterija (1969) za određenje političke sociologije. Moguća su ograničenja takvog pristupa: prevelika subjektivnost pri određivanju (ne)pripadnosti članka kategoriji *politička sociologija* te nemogućnost određivanja zavisne i nezavisne varijable u strogo preglednim radovima. Kako bi se smanjila subjektivnost, pojedini radovi dani su na konzultaciju stručnjacima iz područja.⁷

U nastavku teksta donosimo prikaz rezultata analize (Tablica 1) časopisa *Politička misao* (1964.-2013.), *Anali Hrvatskog politološkog društva* (2004.-2012.) i časopisa *Suvremene teme* (2008.-2012.).

Tablica 1. Prikaz broja radova iz političke sociologije u tri promatrana časopisa

Časopis	Ukupan broj radova ⁸	Broj radova iz političke sociologije	Postotak radova iz političke sociologije u ukupnom broju članaka
<i>Politička misao</i> (1964.-2013.)	2052	136	6,6%
<i>Anali Hrvatskog politološkog društva</i> (2004.-2012.)	150	10	6,6%
<i>Suvremene teme</i> (2008.-2012.)	30	4	13,3%
UKUPNO	2232	150	6,7%

⁵ Kriterij odabira upravo ovih triju časopisa bio je eksplicitno spominjanje politologije u samim opisima časopisa.

⁶ Iz analize su izostavljene engleske verzije *Političke misli* (*Croatian Political Science Review*) jer se u velikom broju slučajeva radi o prijevodima hrvatskih članaka na engleski jezik.

⁷ U analizi su sudjelovala tri stručnjaka s formalnom naobrazbom iz političke znanosti. Postavljeno im je pitanje: "smatrate li da ovaj rad spada u područje političke sociologije?". Postotak slaganja stručnjaka i autora rada bio je 100%.

⁸ U uzorak su ušli svi znanstveni radovi, neovisno o kategorizaciji.

Iz Tablice 1 vidljivo je da je broj objavljenih radova iz područja političke sociologije u relaciji s ostalim radovima u tri promatrana časopisa razmjerno mali. Uzmemo li kao primjer *Političku misao*, u 50 godina izlaženja u prosjeku je objavljeno 2,7 radova iz političke sociologije godišnje. Sliku popravlja časopis *Suvremene teme*, jedini časopis bez institucionalnih veza s Fakultetom političkih znanosti u kojem su od početka njegova izlaženja objavljena četiri rada iz političke sociologije. Isto tako to je jedini časopis u kojem ni jedan članak tematski vezan za političku sociologiju nisu objavili znanstvenici afilirani Fakultetu političkih znanosti.

Od svih analiziranih članaka autori njih 89 su (bili) nastavnici na Fakultetu političkih znanosti ili doktorski kandidati na tom Fakultetu.⁹ Premda treba uzeti u obzir da su članci iz političke sociologije bili objavljivani i u nepolitološkim časopisima, usprkos činjenici da je u strogo formalnom smislu politološka (pod)disciplina, nedvojbeno je da akademski politička sociologija inklinira Fakultetu političkih znanosti. Taj zaključak može se potkrijepiti i činjenicom da se kolegij “Politička sociologija” izvodi na samo dva fakulteta u Hrvatskoj – Fakultetu političkih znanosti i Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu.¹⁰

Analiza je pokazala još jedan kuriozitet, a to je iznimno mali broj suautorskih radova. Od 150 radova iz političke sociologije samo je njih četiri napisano u suautorstvu. Stavimo li tu informaciju u kontekst hrvatskih društvenih znanosti, vidjet ćemo da i u njima također prevladava jednoautorstvo, no taj je trend u političkoj sociologiji mnogo izraženiji. Primjerice istraživanja autorstva radova hrvatskih sociologa u hrvatskim časopisima u razdoblju 1991.-2005. pokazuju da je bilo 76,6% jednoautorskih radova (Jokić, Zauder i Letina, 2012).

Radovima iz političke sociologije od početka 80-ih, kada počinje kategorizacija znanstvenih radova na izvorne znanstvene radove, pregledne radove, prethodna priopćenja i izlaganje sa znanstvenih skupova, u najvećem je postotku dodijeljen atribut izvornog znanstvenog rada, na drugom je mjestu pregledni rad, dok treće mjesto zauzima izlaganje sa znanstvenog skupa. Iz toga podatka dalo bi se zaključiti da su većina radova originalna znanstvena djela u kojima su prezentirani novi rezultati istraživanja, tj. još nepoznate znanstvene informacije koje predstavljaju doprinos znanosti.

Detaljnijom analizom teksta članaka zaključili smo da se analizirani radovi (njih 150), u velikoj mjeri, mogu grupirati oko triju velikih tematskih područja: političke stranke, politička tolerancija i globalizacija. Ta tri klastera objašnjavaju

⁹ Stvarni je broj osoba afiliranih FPZG-u i veći. U navedeni broj ulaze samo službene afilijacije pored imena koje je *Politička misao* uvela tek 1983. godine. Dakle, prvih 19 godina časopis nije stavljao afilijacije, stoga autori tih članaka u ovoj analizi ostaju bez pripadnosti instituciji.

¹⁰ Na Pravnom fakultetu u Zagrebu nositelj je kolegija politolog, prof. dr. sc. Slaven Ravlić, dugogodišnji nositelj istog kolegija na Fakultetu političkih znanosti.

gotovo 2/3 cjelokupnih rezultata. Drugim riječima, premda smo u uvodnom dijelu političku sociologiju okarakterizirali kao eklektičnu, vrlo je malo radova koji ne tematiziraju navedena tematska područja. Zabrinjava i činjenica da prevladavaju deskriptivni radovi, utemeljeni uglavnom na analizi primarne i sekundarne literature, dok je empirijskih pokušaja zanemarivo malo.¹¹ Taj je nalaz u suprotnosti s visokim postotkom izvornih znanstvenih radova, pa je upitno odgovara li uistinu sadržaj radova kategoriji u koju su svrstani. Da bi se dobio dubinski uvid i provjerio zaključak o “radovima koji su doprinijeli znanosti”, potrebno je provesti evaluacijsku bibliometriju, odnosno istraživanje literature kojom se služe istraživači unutar određenog znanstvenog područja, te izvršiti citatnu analizu. Samo se na temelju tih dviju analiza može zaključivati o utjecajnosti radova.

Politička sociologija kao akademsko područje nije eksponirana. Radule Knežević i Slaven Ravlić u knjizi *Hrvatska politologija 1962.-2002.*, nastaloj povodom 40. godišnjice osnivanja Fakulteta političkih znanosti, objašnjavaju kako je sociološki tok¹² u razvoju hrvatske politologije bio “slab, gotovo zanemarivan” (Knežević i Ravlić, 2002: 12). Ta konstatacija, čini se, najbolje sažima i trenutačno stanje političke sociologije unutar političke znanosti u Hrvatskoj.

U nastavku donosimo tri primjera koja pokazuju položaj političke sociologije u okvirima političke znanosti, ali i u širem društvenom kontekstu u Hrvatskoj.

Politička sociologija ne nalazi svoje mjesto u *Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* (NN 118/09). U području društvenih znanosti, polju politologije navedene su sljedeće grane: politička teorija/povijest političkih ideja, hrvatska politika/politika Europske unije, komparativna politika, međunarodni odnosi i nacionalna sigurnost, javne politike/javno upravljanje. Političke sociologije nema ni u interdisciplinarnom području ni u polju sociologije. Taj Pravilnik, nastao na temelju uvida u stanje pojedinih disciplina, pokazuje kako je politička sociologija u Hrvatskoj nedovoljno profilirana, a samim time i neprepoznatljiva. U razgovoru sa znanstvenicima s Fakulteta političkih znanosti rečeno je da su politolozi odlučili ne inzistirati na političkoj sociologiji kao jednoj od grana politologije kako ne bi ušli u potencijalni sukob sa sociolozima s filozofskih fakulteta. Upravo ta konstatacija ukazuje na marginalnost političke sociologije kao akademske (pod)discipline politologije, ali i razumijevanja njezine važnosti i predmeta.

Drugi primjer koji se odnosi na kontekstualizaciju političke sociologije jest neprepoznavanje znanstvenika u (pod)disciplinama u kojima djeluju i objavljuju. U intervjuima provedenima za potrebe ovog rada politički sociolozi istaknuli su da njihovi kolege koji objavljuju radove koji se tematski direktno odnose na političku

¹¹ Uglavnom su to radovi jednog ili dvaju autora.

¹² Autori daju prikaz triju tokova: pravnonormativnog, sociološkog i filozofijskog.

sociologiju to ne percipiraju kao rad iz tog područja. Tendencija je vezati rad za neko “jače” područje političke znanosti zbog velike fluidnosti tema i pristupa kojima se politolozi bave. Taj aspekt, premda ne pretjerano važan, ipak signalizira da čak i stručnjaci u području političke znanosti ponekad imaju problem razlučiti što je predmet političke sociologije i koji su pristupi karakteristični za nju.

Posljednji je aspekt širi društveni angažman pripadnika akademske zajednice. Debata o potrebi javnog društvenog angažmana društvenih znanstvenika aktualna je već nekoliko desetljeća. King, Keohane i Verba u svom kapitalnom djelu *Designing Social Inquiry* (1994) ističu dva kriterija znanstvenog rada: relevantnost za akademsku zajednicu i društvenu primjenjivost. Polazeći od ideje o znanstvenicima kao intelektualcima čija je zadaća upozoravati društvo i usmjeravati ga s obzirom na znanje, oni tvrde da je znanstveni rad vrijedan ako je koristan javnosti. Slijedeći tu logiku, od znanstvenika se očekuje društveni angažman, odnosno kritički pristup fenomenima. Hrvatska se u posljednja dva desetljeća iz temelja promijenila, i politički, i društveno i ekonomski. Međutim politolozi, kao ni politički sociolozi, nisu slijedili tu transformaciju. Njihovo pojavljivanje u javnosti u ulozi tumača društveno-političke promjene (bilo) je poprilično oskudno. Stvaranje elita u procesu izgradnje države, dinamika civilnog društva, utjecaj pristupa EU na društveni sustav, sve je to ostalo nepokriveno iz perspektive političke sociologije, kako u znanstvenoj produkciji tako i u pojavljivanju u medijima.

3.1. Hrvatska politička sociologija u međunarodnim trendovima

U proteklih petnaestak godina ekonomska kriza, kriza demokratskih institucija te pojačana aktivnost na području europske integracije prouzročili su pojavu novih fenomena relevantnih za politološka istraživanja. Osim jačanja ekstremne desnice, pitanja europskog identiteta te utjecaja straha od terorizma na društvo, popularne postaju teme poput pravednosti, migracije, integracije manjina u društvo i simboličke politike. Reaktualiziraju se pitanja demokratske transformacije i društvenih pokreta (pod utjecajem arapskog proljeća), a znanstveni interes među politolozima stimuliraju i implikacije biopolitike, demokratizacije vladanja i brojne druge teme. Navedene teme svjedoče da politologija nastavlja svoj put eklektičnosti, a većinom njih bave se i politički sociolozi.¹³

Politički sociolozi u posljednje vrijeme u svojim radovima tematiziraju aspekte etičnosti i pravednosti utjecaja različitih formalnih i neformalnih institucija na društvo (Holzgreffe i Keohane, 2003; Nash, 2010). Osim toga preispituju se procesi internacionalizacije nekad nacionalnih fenomena (Bigo i Walter, 2007) te globalizacije i njezina utjecaja na stvaranje politike, percepciju nacionalne države, političku

¹³ Vidi primjerice časopise: *International Political Sociology*, *European Journal of Cultural and Political Sociology* ili publikacije sekcije *Europska politička sociologija*.

mobilizaciju i državljanstvo (Nash, 2010). Klasični dualizam država-društvo postaje kompleksniji slabljenjem nacionalnih država, odnosno njihovim uključivanjem u međunarodne ekonomske i političke tokove, pa zadaća političkih sociologa utoliko postaje obuhvatnija. Oni interpretiraju različite političke trendove, uokviruju ih te prezentiraju kroz prizmu društvene promjene.

Jedan od fenomena koji možda i najviše intrigira političke sociologe jest globalno civilno društvo. Mnogo je međunarodne literature napisano s ciljem opisa, analize i kritičkog promišljanja globalnog civilnog društva (Keane, 2003; Kaldor, Anheier i Glasius, 2003; Chandhoke, 2002; Anheier i Themudo, 2002; Tsutsui i Wotipka, 2004 itd.). S obzirom na svoja obilježja, globalno civilno društvo poligon je za istraživanje političkih sociologa te predmet najinherentniji političkoj sociologiji (Janoski, Alford, Hicks, Schwartz, 2005).

Pojava globalnog civilnog društva usko je povezana s novim društvenim pokretima u drugoj polovini dvadesetog stoljeća. Pokreti za proširenje prava glasa (demokratski), ekološki pokreti (za bolju brigu čovjeka o okolišu), pokreti kojima su se željeli poboljšati uvjeti na tržištu rada (radnički) i pokreti protiv oružja, nasilja i ratova (mirovni) jedni su od prvih koji su imali globalni način djelovanja. Danas je prihvaćeno mišljenje, koje dijeli i autor ovog članka, kako su ti novi društveni pokreti direktan povod za pojavu globalnog civilnog društva. Društveni pokreti su vapaj naroda za promjenom, izraz pluraliteta i eklatantan pokazatelj društvene dinamike. Zbog globalizacije teritorij postaje manje bitan, a odnosi postaju nadteritorijalni.¹⁴ Globalno civilno društvo formira se kao posljedica tendencija deteritorijalizacije međunarodnih političkih odnosa i, kako kaže Dragica Vujadinović: “tri dimenzije: 1) empirijski fenomen globaliziranih društvenih relacija, međupovezanosti; 2) mobiliziranje, formativnu silu projekta/vizije i 3) društvene čimbenike (pokrete) na globalnoj/transnacionalnoj razini” (Vujadinović, 2009: 79).

Što se tiče strukture, razlikujemo institucionaliziraniju i manje institucionalnu verziju (što je u politološkoj literaturi na hrvatskom jeziku poznato kao distinkcija između građanskog i civilnog društva). Prva pretpostavlja međunarodne organizacije koje dijelimo na međuvladine organizacije (IGO) čije su članice države, primjerice Ujedinjeni narodi, NATO itd. Drugu skupinu iste kategorije čine međunarodne organizacije civilnog društva (CSO) – interesne skupine čiji su članovi pojedinci ili skupine iz više od jedne zemlje (Greenpeace, Oxfam itd.) (Hague, Harrop, Breslin, 2001: 65). U strogom smislu, samo se druga kategorija ubraja u globalno civilno društvo (*ibid.*). Prema procjenama, sredinom 90-ih godina dvadesetog stoljeća bilo je oko 15 000 međunarodnih organizacija civilnog društva, dok se 2006. godine

¹⁴ Primjerice, pitanje ljudskih prava nemoguće je ograničiti samo na jednu zemlju. Rješavanje tog i sličnih problema iziskuje velike napore i koordiniranu suradnju različitih institucija i udruga.

taj broj popeo na 51 509 organizacija (Giddens, 2009: 797). Obilježje djelovanja međunarodnih organizacija civilnog društva jest netradicionalno djelovanje preko različitih političkih struktura. Druga kategorija su različiti pokreti poput pokreta *Occupy*, usmjerenog protiv društvenih i ekonomskih nejednakosti ili *International student movement*, koji se bori protiv komercijalizacije obrazovanja te zalaže za besplatno i jednako dostupno (visoko) obrazovanje za sve. Te organizacije često se služe metodama poput lobiranja, zagovaranja/uvjeravanja, pa čak i pritiska kako bi ostvarile zadani cilj. Globalno civilno društvo ima nekoliko osnovnih obilježja: (a) adresira svjetska pitanja, (b) uključuje transgraničnu komunikaciju, (c) ima globalnu organizaciju, (d) radi pod pretpostavkom nadteritorijalne solidarnosti (Petrinić, 2001: 27). *Conditio sine qua non* globalnog civilnog društva postojanje je globalnog razmišljanja, tj. globalne svijesti o određenom problemu ili cilju koji se želi postići. Ono osigurava mjesto za iznošenje različitih (međunarodnih) mišljenja, a posljedica toga je kulturna razmjena, učenje i uvid u kulturni relativizam. Isto tako, globalno civilno društvo poligon je za edukaciju, znanost i istraživanje.

Politički sociolozi koji istražuju globalno civilno društvo u svojim se analizama osim klasičnim metodama koriste teorijom mreža, *fuzzy* metodologijom i interpretativnim tehnikama, čime pokušavaju obuhvatiti taj fenomen iz različitih perspektiva. O njemu podjednako pišu i europski, i američki i azijski politički sociolozi.

Hrvatska perspektiva potpuno je drugačija. Do sada su u Hrvatskoj objavljena dva članka na temu globalnog civilnog društva, dok se u dvjema knjigama ono sekundarno spominje. Autori tih članaka nisu politolozi, a jedan od članaka nije napisan na hrvatskom, nego je preveden.¹⁵ Teme koje se obrađuju u okviru političke sociologije u Hrvatskoj uglavnom ne korespondiraju s duhom vremena, odnosno ne tematiziraju aktualne društvene fenomene. Prema analizi tekstova u *Političkoj misli*, *Analima Hrvatskog politološkog društva* i *Suvremenim temama*, u Hrvatskoj prevladavaju teme globalizacije (uglavnom radovi preglednog tipa koji predstavljaju različite škole i tradicije, odnosno razmišljanja popularnih autora), ideologije (zamjetan je interes za proučavanje liberalizma [institucija] i njegova utjecaja na ostale ideologije), elita (kreiranje elita u 1990-ima), moći (posebice u lokalnoj zajednici), političke kulture (empirijska istraživanja u raznim kohortama) i političkih stranaka. Analiza političkih stranaka, njihove funkcije i položaja u političkom sustavu te njihove ideologije i strukture najviše je elaboriran dio hrvatske političke

¹⁵ Politička sociologija u Srbiji, primjerice, mnogo je razvijenija nego u Hrvatskoj. Osim mnogo većim brojem tekstova, zastupljena je i u nekoliko predmeta na preddiplomskom studiju političke znanosti, a postoji čak i diplomski studij političke sociologije. Srpski politički sociolozi (V. Pavlović, J. Lončar, S. Orlić) pišu o (globalnom) civilnom društvu, političkim pokretima, sindikatima te mnogo aktivnije sudjeluju u javnom životu Srbije. Što se tiče Slovenije, situacija je nešto bolja nego u Hrvatskoj. Objavljen je korektan broj članaka iz političke sociologije, a na preddiplomskim studijima izvode se predmeti političke sociologije.

sociologije. Razlog tome može biti to što je proučavanje političkih stranaka u hrvatskoj politologiji cijenjeno i unutar hrvatskog političkog sustava, ali i komparativne politike, dvaju renomiranih područja političke znanosti.

4. Zaključak

Politička znanost u najboljem je i najgorem dobu od svog nastanka. Dok s jedne strane današnji politolozi svjedoče rapidnim i kompleksnim političkim promjenama koje utječu na razne sfere života, što je zanimljivo i izazovno za analizu i tumačenje, s druge strane od njih se očekuje da produciraju rezultate istraživanja koji su unovčivi, praktično primjenjivi, efikasni i podložni komercijalizaciji. Levitacija između tih dvaju očekivanja – znanstvene znatiželje i financijske opstojnosti – može rezultirati promjenom discipline radi adaptacije na novonastale uvjete. S promjenama u politologiji mijenja se i shvaćanje njezinih sastavnih dijelova, pa tako i političke sociologije. (Pod)disciplina političke znanosti koja ima za cilj objasniti promjene socijetalne sfere pod utjecajem političkih institucija počinje dobivati na važnosti zbog promjena s kojima se suočava suvremeni svijet. Razlog tome je što više nije dovoljno samo proučavati npr. pozicioniranje političkih stranaka u određenom kontinuumu, već se očekuje da se rezultati tog pozicioniranja povežu s utjecajem na društvo ili pojedine grupe u njemu. Upravo je to zadaća političke sociologije.

Od samih začetaka političke sociologije lomila su se koplja oko njezina predmeta i postavljalo pitanje treba li nam kao zasebna (pod)disciplina. Zbog nepostojanja ekskluzivnog predmeta i metodologije političkoj sociologiji osporavala se važnost. Ipak, argumenti koji je svrstavaju u posebnu (pod)disciplinu političke znanosti nisu zanemarivi. Naglasak na dugoročnoj perspektivi koju zagovara politička sociologija te razvoj kategorijalnog aparata za proučavanje suvremenih fenomena i trendova razlozi su za autonomiju te (pod)discipline.

Hrvatska politička sociologija, kako je prikazano u radu, nije pretjerano zastupljena u hrvatskim časopisima važnima za političku znanost. Bibliometrijsko istraživanje pokazalo je da članci iz političke sociologije čine samo 6,7% cjelokupne bibliografije časopisa *Politička misao*, *Anali Hrvatskog politološkog društva* i *Suvremene teme*. Osim toga politička sociologija nije eksponirana u javnom životu. Teme koje se obrađuju u okviru političke sociologije uglavnom ne korespondiraju s onima u inozemnim časopisima. Razlog je tomu mali broj znanstvenika koji se identificiraju kao politički sociolozi, ali i nepostojanje pojedinih fenomena na nacionalnoj razini. Kolegij politička sociologija postoji na dva fakulteta u Hrvatskoj, s jednakim silabusom, dok prema *Pravilniku o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama* politička sociologija nije jedna od grana političke znanosti.

Iz svega navedenog može se zaključiti nekoliko stvari. Prvo, politička sociologija nalazi svoje mjesto u političkoj znanosti. Ona je jedna od (pod)disciplina koja

je već desetljećima inspirirana društvenom zbiljom, što je tjera na preispitivanje svoje ontologije, epistemologije, metodologije i položaja unutar politologije. Drugo, zbog svoje eklektičnosti politička je sociologija konstantno *na ledu* kad je riječ o njezinoj autonomiji, no ipak pronalazi nišu u okvirima društvenih znanosti. Treće, razvoj sociologije u Hrvatskoj ne slijedi razvoj političke sociologije u inozemstvu; teme koje se obrađuju ne podudaraju se, a metode nisu komplementarne. Četvrto, u Hrvatskoj je politička sociologija nedovoljno zastupljena, i u znanstvenoj produkciji i u javnom životu. Peto, ako se politička sociologija u Hrvatskoj želi razvijati te postati relevantan partner ostalim disciplinama političke znanosti, nužno je poticati izgrađivanje njezina identiteta.

LITERATURA

- Berezin, M. 2002. Secure states: towards a political sociology of emotion. *Emotions and sociology*, 50 (33): 33-52.
- Bigo, D. i Walter, R. B. J. 2007. "Political Sociology and the problem of the International". *Journal of International Studies*, 35 (3): 725-739.
- Bilgin, P. 2009. The International Political "Sociology of a Not So International Discipline" 9. *International Political Sociology*, 3 (3): 338-342.
- Bottomore, T. 1993. *Political Sociology*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Coser, L. A. 1967. *Continuities in the Study of Social Conflict*. New York, NY, US: Free Press.
- Duverger, M. 2001. *Politička sociologija*. Osijek: Pan liber.
- Frickel, S. i Moore, K. (ur.). 2006. *The new political sociology of science: Institutions, networks, and power*. University of Wisconsin Press.
- Giddens, A. 2009. *Sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Guiraudon, V. 2003. The constitution of a European immigration policy domain: a political sociology approach. *Journal of European Public Policy*, 10 (2): 263-282.
- Hague, R., Harrop, M., Breslin, S. 2001. *Komparativna vladavina i politika*. Zagreb: Politička misao.
- Holzgrefe, J. L. i Keohane, R. O. (ur.). 2003. *Humanitarian intervention: ethical, legal and political dilemmas*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Janoski, Alford, Hicks, Schwartz. 2005. *The Handbook of Political Sociology: States, Civil Societies, and Globalization*. New York: Cambridge University Press.
- Jokić, M., Zauder, K. i Letina, S. 2012. *Karakteristike hrvatske nacionalne i međunarodne znanstvene produkcije u društveno-humanističkim znanostima i umjetničkom području za razdoblje 1991-2005*. Zagreb: IDIZ.

- Kaldor, M., Anheier, H. i Glasius, S. 2003. *Global Civil Society*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Keane, J. 2003. *Global Civil Society? New Visions*. Wiley Online Library.
- King, G., Keohane, R. O. i Verba, S. 1994. *Designing social inquiry: Scientific inference in qualitative research*. Princeton University Press.
- Knežević, R. i Ravlić, S. 2002. *Hrvatska politologija 1962.-2002*. Zagreb: Biblioteka Politička misao.
- Kumar, K. 2001. Sociology and the Englishness of English social theory. *Sociological Theory*, 19 (1): 41-64.
- Kustec Lipicer, S. 2006. "Tipologiziranje policy igrača u Europskoj Uniji: dileme i perspektive". *Politička misao*, 43 (4): 25-46.
- Landman, T. i Robinson, N. 2009. *The SAGE Handbook of Comparative Politics*. London: Sage.
- Marger, M. 1981. *Elites and Masses, An Introduction to Political Sociology*. Van Nostrand Reinhold Company.
- Mills, C. W. (1981). *The power elite* [1956]. New York.
- Nash, K. 2010. *Contemporary Political Sociology*. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Oliver, P. E. i Myers, D. J. 2003. "Networks, Diffusion, and Cycles of Collective Action". *Social Movements and Networks: Relational approaches to collective action*, 173-203.
- Pavlović, V. 2008. *Politička sociologija – uvodni deo*. Autorizovana skripta. Beograd: FPN.
- Petrinić, I. 2001. "Globalno civilno društvo". *Diskrepancija*, (II) 3: 25-32.
- Ravlić, S. 2008. *1. Politička sociologija – Uvod*. Predavanja s kolegija politička sociologija. Zagreb: FPZG.
- Sartori, G. 1969. "From the Sociology of Politics to Political Sociology". *Government and Opposition*, 4 (2): 195-214.
- Sheptycki, J. 2007. Criminology and the transnational condition: A contribution to international political sociology. *International Political Sociology*, 1 (4): 391-406.
- Stevens, R. E. 1953. "Characteristics of subject literature", u: *Publications Committee* (ur. Association of College and Reference Libraries), ACRL Monograph #6, str. 10-21. Chicago: Association of College and Research Libraries.
- Touraine, A. 1981. *The Voice and the Eye: An Analysis of Social Movements*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Tsutsui, K. i Wotipka, C. M. 2004. "Global civil society and the international human rights movement: Citizen participation in human rights international nongovernmental organizations", *Social Forces*, 83 (2): 587-620.
- Vujadinović, Dragica. 2009. "Globalno civilno društvo kao koncept i praksa u procesima globalizacije", *Synthesis philosophica*, 24 (1): 79-99.

Wickham, J., Battaglini, E. 2001. *Contextualising Car Dependency*. Dublin: Employment Research Centre, Trinity College.

Ostali izvori

Anheier, H. i Themudo, N. 2002. *Global civil society* – mercury.ethz.ch (posjećeno 9. 11. 2013.).

Berndtson, E. 2009. 'Schools of Political Science' and the Formation of a Discipline (unpublished paper). 22 pp. – http://paperroom.ipsa.org/papers/paper_3767.pdf (posjećeno 3. 11. 2013.).

Chandhoke, N. 2002. *Global civil society* – ethz.ch (posjećeno 9. 11. 2013.).

Jain, R. 2001. Important Reasons Behind the Emergence of "Political Sociology" – <http://www.shareyouressays.com/112610/important-reasons-behind-the-emergence-of-political-sociology> (posjećeno 28. 10. 2013.).

Pravilnik o znanstvenim i umjetničkim područjima, poljima i granama (NN 118/09).

Marko Kovačić

POLITICAL SOCIOLOGY IN POLITICAL SCIENCE JOURNALS IN CROATIA

Summary

The author gives an overview of political sociology as a (sub)discipline of modern political science, with special reference to Croatia. The paper consists of three parts. In the first part the method and the development of modern political sociology is given by putting special emphasis on the eclectic nature of the (sub)discipline. The second part is dedicated to the bibliometric analysis with respect to the subject matter of political sociology of three journals relevant to political science in Croatia, namely *Politička misao*, *Anali Hrvatskog politološkog društva* and *Suvremene teme*. The analysis results show an extremely small number of papers in the field of political sociology in all three journals, as well as the uneven distribution of topics within the subject of political sociology. The third and final part of the paper compares Croatian experiences in the field of political sociology with international trends and other political science (sub)disciplines. The author concludes that the Croatian political sociology is underdeveloped and inconsistent with the topics of political sociologies in other countries.

Keywords: Political Sociology, Political Science, *Politička misao*, *Anali Hrvatskog politološkog društva*, *Suvremene teme*

Kontakt: **Marko Kovačić**, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Trg Kralja Tomislava 21, 10 000 Zagreb. E-mail: marko@idi.hr